

Çizgi Filmlerdeki Spor Unsurlarının İncelenmesi: Niloya ve Kuzucuk Örnekleri***Investigation of Sports Elements in Cartoons: Niloya and Kuzucuk Samples**ORJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCHAynur YILMAZ^{1†}Akın ÇELİK²¹Trabzon Üniversitesi, Spor Bilimleri
Fakültesi, Trabzon
<https://orcid.org/0000-0001-7562-9469>²Trabzon Üniversitesi, Spor Bilimleri
Fakültesi, Trabzon
<https://orcid.org/0000-0002-2411-5465>**Öz**

Bireylerin sağlıklı bir hayat sürdürmesi için hareket etmeye ihtiyacı vardır. Özellikle günümüz bilgi çağında teknolojik araç gereçler bireyleri hareketsiz bir yaşam sürmeye maruz bırakmaktadır. İnsanın en temel ihtiyacı olan hareketin önemi, daha küçük yaşlarda çocuklara verilmelidir. Bu alışkanlığın kazandırılmasında çocukların bütüncül gelişiminde önemli role sahip olan, etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan çizgi filmler önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada; okulöncesi kategorisinde yer alan TRT Çocuk kanalında yayınlanan Niloya ve Kuzucuk çizgi filminin spor unsurları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla incelenen çizgi filmde içerisinde spor ile ilgili olan bölümler içerik analizine tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde hem görsel hem de sözel unsurlar dikkate alınmıştır. Araştırma sonucunda her iki çizgi filmde çeşitli spor branşlarına, spor branşları ile ilgili kavram ve terimlere, spora özgü materyallere yer verildiği saptanmıştır. Ayrıca spor yarışlarında sportmence mücadele etmenin gerekliliği verilen mesajlar arasında yer almaktadır. Okulöncesi dönem birçok becerinin kazandırılması açısından önemli olduğu için sporla ilgili beceri ve kazanımların çizgi filmlerde daha sıklıkla yer verilmesi önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi dönem çocukları, Spor unsurları, Çizgi film, Doküman analizi

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 06.10.2018

Kabul Tarihi: 22.12.2018

Online Yayın Tarihi: 31.12.2018

Abstract

Individuals need to act to maintain a healthy life. Especially in today's information age, technological tools expose individuals to an inactive life. The importance of movement, which is the most basic need of man, should be given to children at younger ages. The cartoons that play an important role in the holistic development of children have an important role in gaining this habit. In this study, it was aimed to examine the Niloya and Kuzucuk cartoon films published on TRT Child Channel in terms of sport elements. For this purpose, the sections related to sports were subjected to content analysis. In the analysis of data, both visual and verbal elements were taken into consideration. At the end of the study, it was determined that both cartoons contain sports-related materials, concepts and terms related to sports, sports-specific materials. In addition, sports competitions emphasized the emphasis on sportsmanship. Since preschool period is important in terms of gaining many skills, it is thought that it is important to include skills and gains related to sport more often in cartoons.

Keywords: Preschool children, Sport elements, Cartoons, Document analysis

* Bu çalışma 19-21 Eylül 2018 tarihleri arasında Batum'da düzenlenen 2. Akademik Spor Araştırmaları Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

* Sorumlu yazar: Aynur YILMAZ, aynuryilmaz@ktu.edu.tr

GİRİŞ

İnsanoğlunun doğası gereği hareket etmeye ihtiyacı vardır. Hareket, büyüme ve gelişmeyi etkileyen önemli bir etken olup, spor kavramı içerisinde kendisine yer bulmaktadır. Büyüme çağındaki çocuklar için ise spor kavramı; hem fiziksel gelişim hem de kişilik gelişimini sağlamakta olup, aynı zamanda ruh sağlığına da olumlu yansımaları olmaktadır.

Spor, bir yaşam tarzı olarak kabul edilir ve temelde bireylerin yaşantılarına hizmet etmesi beklenir. Bireyin hareket etme ihtiyacının karşılanması, eğlenme, oyun, neşelenme, sosyalleşme, statü elde etme ve daha birçok nedenle tercih edilen, meslek olarak seçilebilen bir alan; kişisel ya da toplu biçimde yapılan ve genellikle yarışmaya dayanan, kimi kurallara göre uygulanan beden hareketlerinin tümü spor (Heper, 2012) olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun sportif aktivitelere katılımı, gelişimi açısından oldukça önemlidir. Öyle ki gelişmiş ülkelerde spora büyük önem verilmekte ve erken yaşlardan başlayarak çocuklara spor ve beden eğitimi programları uygulanmaktadır (Küçük ve Koç, 2003). Spor yapma alışkanlığının küçük yaşlarda çocuklara kazandırılması, sporun yaşam tarzı haline getirilmesinde etkisi vardır.

Birçok olumlu tutum, davranış ve alışkanlıkların temeli okulöncesi dönemde atılmaktadır. Çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal, psikolojik ve psikomotor gelişimini sağlayan spor alışkanlığının alt yapısı okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan etkinliklerle kurulmakta olup, yaşamın ileriki yıllarında devam etmektedir (Tezel Şahin ve Yüksek Usta, 2016). Yapılan araştırmalar da, yetişkinlikte spora olan ilginin temellerinin çocuklukta spor uğraşları ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur (Bluechhardt ve Shephard, 1995).

Çocuklar bir takım becerileri taklit etme ya da model alma yoluyla öğrenmektedir. Çocuk anne ve babasını genellikle rol almakta ve onların davranışlarını öğrenerek kişilik gelişimini şekillendirmektedir. Ayrıca çocukların doğduğu andan itibaren karşı karşıya kaldığı televizyonun da çocuk gelişimi üzerine önemli etkileri bulunmaktadır (Erdoğan ve Baran, 2008). Araştırmalar çocukların seyrettikleri yayınlar arasında ilk sırayı çizgi filmlerin aldığını göstermektedir (Cesur ve Paker, 2007). Çocukların çizgi filmleri izlemesinin nedenleri olarak; bilişsel, duygusal durum ve davranışlarına yakın olması, çizgi film kahramanları ile kolaylıkla özdeşim kurabilmeleri gösterilmektedir (Yazıcı, 2011). Okul öncesi dönem çocuklarının çizgi film karakterleri ile özdeşim kurduklarını belirten çalışmalar bulunmaktadır (Hamarat, Işıtan, Özcan ve Karaşahin, 2015; Özakar ve Koçak, 2012). Okulöncesi dönem çocukları taklit etme/model alma yoluyla birçok

kavramı çeşitli çocuk programları ya da gelişim özelliklerine uygun çizgi filmlerden öğrenmektedir. Televizyonlarda yaygın bir biçimde kullanılan çizgi filmlerin amaçlarından birisi öğreticiliktir (Güler, 1992). Çizgi filmler çocukları eğlendirirken, aynı zamanda eğitsel amaçlarla onların kişilik gelişimini de etkilemektedir. Bu nedenle çocuklara kazandırılmak istenen bilgi, beceri, farkındalık ve değerler çizgi filmlerde çocukların gelişimini destekleyecek şekilde olmalıdır. Bu farkındalıklardan birisi de insan yaşamı için önemli olan spor ve spora ait olan unsurlardır.

Çizgi filmlerin en iyi takipçisi olan çocukların hayal dünyaları, hayata karşı savunmasız tavırları çizgi filmlerden etkilenmekte ve kendi içinde belli bir şekil almaktadır (Samancı, 2004). Bu nedenle onlara küçük yaşlarda sporu sevdirmek, gelecekte sporu bilinçli olarak yapabilen, sporun kendine sağladığı faydaların farkında olan sağlıklı fiziksel ve psikolojik bir yapıya sahip bireylerin yetişmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmada; çocukların sıklıkla izledikleri çizgi filmlerden olan Niloya ve Kuzucuk çizgi filmlerinde spor ve spora ait unsurlara ne kadar yer verildiği, bu çizgi filmlerde yer alan sportmenlik davranışlarının ne kadar konu edinildiği amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Çizgi filmlerde yer alan spor branşları nelerdir?
2. Çizgi filmlerdeki spor branşlarına özgü materyaller nelerdir?
3. Çizgi filmlerdeki spor branşlarına yönelik teknik kavramlar nelerdir?
4. Çizgi filmlerdeki spora özgü değerler ve bu değerlerin yer alma sıklığı nasıldır?

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi; araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylar hakkında bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini kapsayan bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmaya konu olan olgu ve olgulara ilişkin yazılı materyallerin analizini kapsayan “doküman incelemesi”, gerekli durumlarda yazılı kaynakların yanı sıra film, video ya da fotoğraf gibi görsel malzemeleri de kapsamaktadır.

Çalışma Grubu

Okulöncesi dönemindeki çocukların en çok hangi çizgi filmleri izledikleri araştırmacılar tarafından Ankara’da farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip ilçelerde (Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Pursaklar) yaşayan okulöncesi çağındaki çocuklara (25’i kız ve 31’i erkek) sorularak tespit edilmiştir. Çocuklar yaklaşık olarak 30 çizgi film belirtmiştir. Çalışma grubuna alınacak bölümler tespit edilirken ölçüt örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. İçerisinde spora ait unsurlara yer verilen bölümler araştırma kapsamında incelenmiştir. Ayrıca çizgi filmlerin okulöncesi dönemindeki çocuklara uygun olmasına dikkat edilmiştir. TRT çocuk kanalında yayınlanan “Niloya”, “Rafadan Tayfa” ve “Kuzucuk” çizgi filmleri çocuklar tarafından sıklıkla izlendiği tespit edilmiştir. Rafadan tayfa 6-9 yaş gelişim özelliklerine uygun olduğundan, hedef kitlesi okulöncesi olan ve araştırma kapsamında çocukların sıklıkla belirttikleri Niloya ve Kuzucuk çizgi filmleri çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu iki çizgi film sunuluş açısından birbirinden farklılık göstermektedir. Kuzucuk sadece görsel içerikli iken, Niloya hem sözel hem de görsel içeriğe sahiptir. Toplam 80 bölümden oluşan “Niloya” filminin 10 bölümünde sporla ilgili kavram ve unsurlara rastlanmış ve bu bölümler incelemeye alınmıştır. Araştırmada yer alan diğer çizgi film “Kuzucuk” ise 71 bölümden oluşmakta olup, konusu spor olan 16 bölüm çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu çizgi filmlerin her biri doküman olarak kabul edilmiş ve analize tabi tutulmuştur. Bu analiz türü; sözel, yazılı ve diğer materyallerin iletmiş mesaj ve anlam/dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma aracılığıyla sosyal gerçeği araştıran yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Tablo 1’de çocukların sevdikleri çizgi filmlere ait yüzde ve frekans değerleri verilmiştir.

Tablo 1. Okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmler

Çizgi Filmler	Toplam bölüm	Sporla ilgili bölüm sayısı	Çizgi film türü	Çocukların en çok izledikleri (f)	Yüzde
Canım Kardeşim	109	3	Sözel+görsel	4	7.84
Niloya	80	10	Sözel+görsel	8	15.68
Rafadan Tayfa	51	4	Sözel-görsel	8	15.68
Kuzucuk	71	16	Görsel	7	13.72
Emiray	26	-	Sözel+görsel	6	11.76
Diğer	-	-	Sözel+görsel	18	35.29
Toplam	337	32	-	51	100

Tablo 1’de okulöncesi çocuklarının en sevdikleri çizgi filmlerin isimleri ve sıklıklarına yer verilmiştir. Niloya ve Rafadan Tayfa çocuklar tarafından en çok izlenen çizgi filmler olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla Kuzucuk, Emiray ve Canım Kardeşim izlemektedir. Çocuklar farklı

çizgi filmlere de yer vermişlerdir. Ancak araştırmanın amacına uygun çalışma grubun okulöncesi olması, ilköğretim düzeyinde yer alan çizgi filmlerin çalışma dışı bırakılmasına neden olmuştur. Çizgi filmlerin izlenen bölüm isimleri aşağıda Tablo 2 ve Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 2. Niloya çizgi filminde sporla ilgili bölüm isimleri

Bölüm	Bölüm İsimleri	Bölüm	Bölüm İsimleri
7. Bölüm	Barış	40. Bölüm	Birlikte oynayalım
8. Bölüm	Basketbol	42. Bölüm	Oyun
11. Bölüm	Paten	48. Bölüm	Bisiklet
20. Bölüm	Buz (kayak)	68. Bölüm	Çuval yarışı
36. Bölüm	Denizden ne çıkacak?	73. Bölüm	Ayakkabı bağı

Tablo 3. Kuzucuk çizgi filminde sporla ilgili bölüm isimleri

Bölüm	*Bölümde yer alan spor branşları	Bölüm	*Bölümde yer alan spor branşları
1. Bölüm	Futbol	48. Bölüm	Taekwondo
5. Bölüm	Yüzme	49. Bölüm	Voleybol
10. Bölüm	Basketbol	51. Bölüm	Kayak
19. Bölüm	Atletizm	53. Bölüm	Yüzme
25. Bölüm	Masa tenisi	56. Bölüm	Atletizm
28. Bölüm	Bisiklet	63. Bölüm	Yarışma/rekabet
31. Bölüm	Balık tutma	64. Bölüm	Futbol
43. Bölüm	Ağırlık kaldırma	70. Bölüm	Futbol

*Bölüm isimlerine ulaşamadığından, bölüm içerisinde geçen spor branşlarına yer verilmiştir.

Çizgi Filmlerin Özellikleri

Niloya Örneği:

2008 yılında ilk yapımına başlanmıştır. Şu an TRT Çocuk kanalında yayınlanmaktadır. Niloya, tamamen Türk stüdyoları tarafından hazırlanmakta olan ve 3-6 yaş grubunu hedefleyen bir yapımdır (Yağan Güder, Ay, Saray ve Kılıç, 2017). Nehir kenarında, neşeli kuşların şarkı söylediği şirin bir köyde dünyaya gelen Niloya, ismini mutluluktan almıştır. Annesi kızının adının Nil olmasını, babası Oya olmasını istemiştir. Nil mi? Oya mı? derken; çizgi film kahramanın dedesi ikiniz de mutlu olun, adı Niloya olsun diyerek sevimli kahramanın adını koymuştur. Böylece herkes mutlu olmuştur. Niloya ailesi ve arkadaşları ile eğlenceli zaman geçiren mutlu bir çocuk figürü çizgi filmde yansıtmaktadır. Niloya bölümlerde farklı alanlara yer vererek, okulöncesi çocuklarına eğitici, öğretici ve eğlenceli içerikler sunmaktadır.

Kuzucuk Örneği:

Çiftlik de birbirinden sevimli, arkadaş canlısı arkadaşları ile farklı etkinlikler yapan ve maceralar yaşayan Kuzucuk, okulöncesi dönem çocuklara hitap eden çizgi filmler arasında yer almaktadır. TRT Çocuk kanalında her gün izleyicileri ile buluşan Kuzucuk, sadece görsel unsurların sunulduğu ve karakterlerinin farklı hayvan figürlerinden (horoz, leylek, köstebek ve ördek) oluştuğu içerisinde arkadaşlık, birlik ve beraberlik duygularının konu edinildiği bir yapıdır. Çizgi filmde yer alan karakterler zamanın çoğunu birbirleriyle oynayarak, farklı deneyim ve tecrübelerde bulunarak geçirmektedir. Konu olarak farklı sportif etkinliklere yer veren Kuzucuk, karakterlerin güzel vakit geçirmelerini, paylaşımlarda bulunmalarının önemini vurgulamakta olup, bir takım kavramlara yönelik eğitici ve öğretici mesajlar sunmaktadır. Karakterlerin aralarında bazen anlaşmazlıklar olsa da anlaşmazlıkların üstesinden birlikte gelmektedirler.

Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri Niloya ve Kuzucuk çizgi filmlerinin bölümlerinin izlenmesi ile elde edildiğinden, çalışmada doküman incelemesinin aşamaları uygulanmıştır. Bu aşamalar aşağıda verilmiştir.

- Dokümanlara (Niloya ve Kuzucuk çizgi filmlerinin bölümlerine) araştırmacılar internet üzerinden erişmişlerdir.
- Araştırmada veri setlerine internet üzerinden herkes tarafından kolayca ulaşılabilir olduğundan verilerin orijinalliğinin test edilmesine gerek duyulmamıştır.
- Dokümanları anlama aşamasında araştırmacılar her iki çizgi filmde tüm bölümleri incelemiş; bölümlerde spor unsurlarının yer alıp almamasına odaklanılmış ve bu bağlamda çizgi filmler anlamlandırmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizinden faydalanılmıştır. Analiz yapılırken uygulanan işlemler aşağıda sıralanmıştır.

- Verileri analiz etmeye ilk olarak "analize konu olan verilerin seçilmesi" aşaması ile başlanmıştır. Niloya çizgi filminde 80 bölümden sadece 10 bölümde spora ait unsurlara rastlanmıştır. Geriye kalan bölümler çalışma dışı bırakılmış ve çalışma 10 bölüm üzerinden

gerçekleştirilmiştir. Kuzucuk çizgi filmde 71 bölümün 16'sında konusu doğrudan ya da dolaylı olarak spor ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Çalışma 16 bölüm üzerinden gerçekleştirilmiştir.

- İçerik analizine başlamadan önce spor kavramı ile ilgili literatürde yapılmış çalışmalar incelenmiştir (Aydoğan, Özyürek ve Gültekin Akduman, 2015; Özyürek, Özkan, Bedge ve Yavuz, 2015; Tezel Şahin ve Yüksek Usta, 2016; Yüksek Usta ve Tezel Şahin, 2016; Yılmaz ve Güven, 2015; Yılmaz, Esentürk, Pala ve İlhan, 2017; Yılmaz ve Pala, 2017). İçerisinde spor unsuruna yer veren bölümler literatür doğrultusunda, spor unsurları (spor branşı, spor ile ilgili kavram ve terimler, spora özgü materyaller vb.) açısından incelenmiştir.
- Analiz birimini saptama aşamasında karakterlerin spor ile ilgili unsurlara ait yaptıkları eylem ve söylemlerine dikkat edilmiştir.
- Sayısallaştırma aşamasında kategorileri temsil eden kodların frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Verilerin Geçerlik ve Güvenirliği

Nitel araştırmada geçerlik bilimsel bulguların doğruluğunu, güvenilirlik ise tekrarlanabilirliği yani tutarlılığını konu edinir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın iç geçerliği için temalar oluşturulurken literatürde konu ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarından faydalanılmıştır. Dış geçerlik için araştırma süreci (verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması) ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın iç güvenirligi için yapılan veri analizleri konu ile ilgili çalışmaları olan uzman bir araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Dış geçerlik kapsamında ise; araştırma sürecine yer verilmiştir. Ayrıca geçerlik kapsamında çizgi filmlerde yer alan temaları açıklayan görsel ve sözel ifadeler de yer verilmiştir.

BULGULAR

Çalışma kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Televizyonu TRT'nin ücretsiz yayın yapan kanallarından biri olan TRT Çocuk'ta 11.00-11.30 saatleri ve 02.02 ile 02.27 saatleri arasında günde iki kere yayınlanan "Niloya" isimli çizgi film incelenmiştir. Yine TRT çocuk kanalında yayınlanan "Kuzucuk" 08.00 ile 08.50 ve 04.47 ile 05.42 saatlerinde olmak üzere günde iki kere yayınlanmaktadır. Okulöncesi dönemi gelişim özelliklerine uygun olan bu iki çizgi filmin içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4. Niloya çizgi filminde yer verilen spor unsurları

Kategoriler	Kodlar	Frekans	Yüzde	Kodlar	Frekans	Yüzde
Spor Branşları	Basketbol	2	16.66	Paten	2	16.66
	Futbol	3	25.00	Sörf yapmak	2	16.66
	Bisiklet	3	25.00	Balık tutma	1	8.33
	Toplam	8	66.66	Toplam	4	33.33
Spor Branşlarına Özgü Kavram ve Teknikler	Kafada top sektirme	6	10.52	Kazanma-kaybetme	1	1.75
	Ayakta top sektirme	9	15.78	Yarışma	4	7.01
	Top sürme	5	8.77	Rakip	1	1.75
	Şut atma	4	7.01	Mekik çekme	1	1.75
	Pas vermek	4	7.01	Isınma hareketleri	1	1.75
	Çalım atma	2	3.50	Kaymak (paten)	8	14.03
	Gol	3	5,26	Pedal çevirmek	5	8.77
	Kaleci	3	5,26			
Toplam	36	63.15	Toplam	21	36.85	
Spor Branşlarına Özgü Materyaller	Basketbol potası	7	9.72	Paten	10	13.88
	Futbol sahası	15	20.83	Buz pisti	2	2.77
	Futbol kalesi	9	12.50	Olta	7	9.72
	Bisiklet	7	9.72	Sörf tahtası	4	5.55
	Kask	10	13.88	Kay-kay	1	1.38
	Toplam	48	66.66	Toplam	24	33.34
Sporla İlgili Değerler	Yardımlaşma	3	15	Barışmak	2	10
	Paylaşma	4	20	Cesaret	1	5
	Kaybetmeye tahammül etme	6	30	Centilmenlik	2	10
	Adilce yarışma	2	10			
	Toplam	15	75	Toplam	5	25

Tablo 4'deki bulgular dikkate alındığında; Niloya çizgi filminin çalışmaya dahil edilen bölümlerde yer alan spor branşları, spora özgü kavram ve teknikler ve spora ait materyallerin frekans ve yüzdelerine yer verilmiştir. Spor branşları incelendiğinde futbol ve bisiklet branşlarına sıklıkla bölümlerde yer verildiği görülmektedir. Bu spor branşını basketbol çok yakından izlemektedir. Paten ile kaymak da yine bölümlerde işlenen ana konular arasında yer almaktadır. Rekreatif bir etkinlik olarak değerlendirilen balık tutma Niloya çizgi filminde konu olarak işlenmiştir. Konusu "Bisiklet" olan 48. bölümde; Niloya henüz bisiklet kullanmayı yeni yeni

öğrenmektedir. Babası onun bisiklet kullanmasını sağlamak amacıyla ona alıştırmaya tekerleği olan 4 tekerlekli bir bisiklet alır. Bisiklete binmeye korkan Niloya'ya abisi ve babası destek olur. 48. bölümde bisiklet kullanırken Niloya ve abisinin koruyucu başlığı yoktur. Oysaki çocukların rol model olarak aldıkları çizgi film karakterlerinin çocuklara sunulurken onların kazanımlarını olumlu yönde etkileyecek davranışların sergilenmesi gerekmektedir. 40. bölümde Niloya hem paten hem de bisiklet kullanırken, abisi ve arkadaşları da ona eşlik ettiği ve her birinin başında kask olduğu dikkati çekmektedir. Bunun yanı sıra futbol branşı, incelenen bölümlerin genelinde mevcut olduğu görülmüştür. 7.bölümde (Barış) Niloya arkadaşı Mete ile ayak ve kafa da top sektirme yarışı yapar. Bu beceride Niloya oldukça başarılı olurken; arkadaşı Mete yeterince başarı sergileyemez ve oyunu bırakıp gider. Arkadaşının küstüğünü düşünen Niloya Mete'nin evine gider. Oysaki Mete küsmemiş, Niloya gibi hareketleri yapabilmek için bir süre çalışmış oldukça başarı sağlamıştır. Sporda rekabetin olduğunu ancak arkadaşlığın önüne geçmemesi gerektiği, kazanma ve kaybetmenin olabileceği, bunların normal olduğu gibi mesajları bölüm içermektedir. Sekizinci bölümde; 7. bölümdeki mesajı anlamlı kılmaktadır. Bu bölümde sporda önemli bir değer olan "Paylaşma" kazanımına değinmiştir.

Spor branşlarına özgü materyallere de Niloya filminin spor ile ilgili bölümlerinde geniş yer verilmiştir. Futbol, basketbol, bisiklet, paten ve balık tutma etkinliklerinin yer aldığı bölümlerde her spor branşına özgü materyallere yer verilmiştir. Bu bölümde (Basketbol 8. Bölüm), Niloya ve abisi basketbol sahasında futbol oynarken; arkadaşları Mete basketbol oynamak amacıyla onların olduğu alana gelir. Bu alanda basketbol sporu ile ilgili materyaller (basketbol potası, basketbol topu vb.) izleyicilerin dikkatini çekmektedir. Aynı bölümde futbol ile ilgili materyaller (futbol sahası, futbol topu, kale vb.) de yer almaktadır. Bu spor alanı Niloya çizgi filminde farklı bölümlerde de izleyicilere sunulmuştur. Çizgi filmin 40. Bölümünde (Birlikte oynayalım) farklı spor branşlarının materyallerine sıklıkla rastlanmıştır. Bu bölümde paten, futbol, sörf, basketbol ve futbol sporlarıyla ilgili sözel ve görsel unsurlara değinilmiştir.

Niloya'nın 48. Bölümünde centilmenlik, yardımlaşma gibi sportif değerler konu edinmiştir. Niloya ve üç arkadaşı çuval yarışı yaparlar. Bu yarışta Niloya önde gitmektedir. Bitiş çizgisine yakın bir yerde arkadan gelen arkadaşı Mete yere düşer. Bunu gören Niloya yarışı bırakır ve arkadaşı Mete'ye yardım eder. Yarışı başka bir arkadaşı kazanır. Sonuçta Niloya ve Mete'ye yardımlaşma ödülünü verirler.

Araştırma kapsamında sporla ilgili 16 bölüm içeren “Kuzucuk” filmi de spor unsurları açısından incelenmiştir. Elde edilen kategoriler ve bunları temsil eden kodlar Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Kuzucuk filmindeki spor unsurları

Kategoriler	Kodlar	Frekans	Yüzde	Kodlar	Frekans	Yüzde	
Spor Branşları	Futbol	4	20	Masa tenisi	1	5	
	Yüzme	2	10	Balık tutma	1	5	
	Basketbol	1	5	Taekwondo	1	5	
	Bisiklet	3	15	Halter	1	5	
	Jimnastik	1	5	Voleybol	1	5	
	Kayak	1	5	Engelli koşu	1	5	
	Yelken	1	5	Sırıkla yüksek atlama	1	5	
	Toplam	13	65	Toplam	7	35	
Spor Branşlarına Özgü Kavram ve Teknikler	Basket	3	9.09	Şut atma	3	9.09	
	Rekabet/ Mücadele	3	9.09	Ralli	1	3.03	
	Rakip	2	6.06	Smaç (masa tenisi)	1	3.03	
	Yaklaşma Vuruşları	5	15.15	Servis atma	2	6.06	
	Hakem	4	12.12	Top sürme (Futbol)	4	12.12	
	Isınma hareketleri	3	9.09	Parmak pas	1	3.03	
	Yumruk	2	6.06	Tekme atma	2	6.06	
	Toplam	22	66.66	Toplam	11	33.33	
Spor Branşlarına Özgü Materyaller	Futbol topu	3	3.57	Basketbol topu	15	17.85	
	Kale	4	4.76	Deniz simidi	1	1.19	
	Basketbol sahası	1	1.19	Bisiklet	5	5.95	
	Basketbol potası	2	2.38	Yarışa başlama ve bitiş çizgisi	4	4.76	
	Tribün	1	1.19	Kask	3	3.57	
	Raket	4	4.76	Pinpon topu	1	1.19	
	Düdük	1	1.19	Engel tahtası	4	4.76	
	Masa tenisi masası	1	1.19	Halter	2	2.38	
	Barfiks	2	2.38	Kupa	1	1.19	
	Kayak	2	2.38	Palet	4	4.76	
	Kuşaklar	8	9.52	Kum çuvalı	1	1.19	
	Yelken	2	2.38	Sırıkla atlama çubuğu	2	2.38	
	Toplam	31	36.90	Toplam	43	63.10	
	Sporla İlgili Değerler	Sportmenlik dışı davranış	4	36.36	Kurallara uyma	1	9.99
		Adilce yarışma	2	18.18	Yardımlaşma	2	18.18
Birlik/Berberlik		1	9.09				
Paylaşma		1	9.09				
Toplam		8	72.72	Toplam	3	27.28	

Tablo 6’da kuzucuk çizgi filminin spor ile ilgili bölümlerinin spor unsurları açısından incelenmesi sonucunda; spor branşları, spor branşlarına özgü kavram ve teknikler, spor branşlarına özgü materyaller ve spor branşlarıyla ilgili değerler olmak üzere dört kategori bünyesinde incelenmiştir. Kuzucuk çizgi filminin sporu konu edinen bölümlerinde farklı spor branşlarına yer verildiği görülmüştür. Bu spor branşlarından futbolun çizgi filmde en sık işlenen spor olduğu

saptanmıştır. Bu sporu bisiklet izlemektedir. Yüzme de yine kuzucuk filminde işlenen spor branşları arasında yer almaktadır. Futbol branşının konu edinildiği 64. bölümde kuzucuğun arkadaşları olan leylek ve köstebekle birlikte en yakın arkadaşı olan horoza gol atmaya çalışırlar. Sporun en önemli unsurları olan rekabet unsuruna burada değinilmiştir. Ayrıca sportmenlik kavramı da vurgulanan önemli değerler arasındadır. Başka bir bölümde (70. Bölüm), “kuzucuk” ve “horoz” bahçede futbol oynamaktadır. Birbirlerine pas atarken, topun evin çatısına kaçmasıyla topu çatıdan almak için yaptıkları işbirliği anlatılmaktadır. Bisiklet de yapılan spor etkinlikleri arasında yer almaktadır. 28. bölümde çizgi film kahramanı kuzucuk, arkadaşları olan “köstebek”, “kaplumbağa” ve “leylek”e bisikleti nasıl kullandığını gösterir. Paylaşıcılık özelliği olan “kuzucuk” sırasıyla arkadaşlarına bisikletini kullanmasını için verir. Arkadaşları sırasıyla bisiklete binerken; “köstebek” oyunbozanlık yapıp, bisiklete biner ve uzaklaşmaya çalışırken “horoz” da bisikletin selesine atlar, birlikte uzaklaşırlar. “Kuzucuk” ve arkadaşları da onları yakalamak için arkalarından giderler, sonunda bisiklet parçalanmış olarak bulunur.

Bir diğer bölümde (10. Bölüm), “kuzucuk” basketbol oynamak için basketbol sahasına gider. Ancak boyu kısa olan çizgi film kahramanı çok çaba göstermesine rağmen basketbol topunu potaya atamaz. Bu durum karşısında sinirlenen kahraman basketbol topları ile dolu olan sepetin üzerine çıkarak basket atmaya çalışır ve sonunda atar. “Kuzucuk” basket atabildiği için çok mutlu olur.

Atletizmin bir dalı olan engelli koşu ve sılıkla yüksek atlama izleyicilere 56. Bölümde sunulmuştur. Aynı bölümde “kuzucuk” ve “horoz” arasında yelken yarışması olur. “Horoz” sporun en önemli unsurlarından birisi olan kazanmak amacıyla kendine avantaj sağlayıcı davranışta bulunur. Uzakdoğu sporlarından birisi olan taekwon-do sporu 48. Bölümde konu edinilmiştir. Hareketleri iyi yapabilen bir kuşak üst dereceye sahip olur. “Horoz” taekwon-doya ait becerileri “kuzucuk” daha iyi yapar. “Kuzucuk” daha kötü performans gösterdiği için kaybedenin yapacağı temizlik işini yapar.

Basketbol, masa tenisi, voleybol, taekwon-do ve futbol gibi spor branşlarına özgü temel kavram ve terimlere çizgi filmde yer verilmiştir. Sportif etkinliğe başlamadan önce vücudun uyarılması için gerekli ısınma hareketlerinin yapılmasının gerekliliği mesajı çocuklara sunulmaktadır. Masa tenisinin konu edinildiği 25. bölümde forehand/backhand vuruşları, servis atışı, ralli ve smaç gibi kavramlar izleyicilere sunulmuştur. Yumruk atma, kum çuvalına tekme

atma gibi teknik terimler, rakip ve rekabet/mücadele gibi spora özgü kavramlara taekwon-do sporunda yer verilmiştir.

Sportmenlik dışı davranış sergileyen karakter olan “horoz”un gösterdiği bu davranışlar çizgi filmin sporla ilgili bölümlerinin bazısında yer almaktadır. Futbol sporunun işlendiği 64. bölümde, bu karakter haksız avantaj sağlamak amacıyla giydiği kaleci eldiveni ve oynadığı futbol topuna mıknatis yerleştirmiştir. Böylece arkadaşlarının kaleye attıkları tüm şutları yakalamıştır. Durumu anlayan arkadaşları “horuz”u cezalandırmıştır. Yine 43. bölümde “horoz”un adil olmayan ve haksız avantaj sağlamaya yönelik davranışı görülmektedir. “Horoz”un “kuzucuk” ile birlikte yarıştığı yelken yarışının işlendiği 56. bölümde adil olmayan ve haksız kazanç sağlamaya yönelik davranışın yer aldığı görülmüştür.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Okulöncesi dönem gelişim özelliklerini içeren çizgi filmlerde spor ve spora ait unsurların hangi oranda işlendiğini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada; 80 bölümden oluşan Niloya çizgi filminin “Barış”, “Basketbol”, “Birlikte oynayalım”, “Çuval yarışı”, “Bisiklet” ve “Ayakkabı bağı” bölümlerinin konusu doğrudan spordur. “Paten”, “Buz”, “Denizden ne çıkacak?”, “Oyun” ve “Bisiklet” bölümlerinde kısmen spor ile ilgili unsurlar konu edinmiştir. Bir diğer çizgi film olan “Kuzucuk” filmi 71 bölümden oluşmaktadır. Bunun 16 bölümü sporla ilgilidir. Bölümlere spor branşları açısından bakıldığında çeşitli spor branşlarının yer aldığı, fakat bunların sayısının sınırlı olduğu saptanmıştır. Çizgi filmlerin çocuklar için bir eğitim aracı olduğu dikkate alındığında (Cowie ve Jennifer, 2017; Rai, Waskel, Sakalle, Dixit ve Mahore, 2017; Soydan, Alakoç Pirpir ve Azak, 2017), çocuklar tarafından en çok izlenen çizgi filmlerin içeriğinin çocukların spor branşları ve onlara özgü kavramlarla tanışmasında oldukça yetersiz kaldığı söylenebilir.

Niloya çizgi filminde en çok konu edinen spor dalının futbol olduğu belirlenmiştir. Bunu bisiklet takip etmektedir. Benzer durum “Kuzucuk” filminde görülmüştür. Yüksek Usta ve Tezel Şahin (2016)’in okulöncesi çocukların spor tercihlerini inceledikleri çalışmada; çocukların en fazla futbolu belirttiklerini tespit etmişlerdir. Aydoğan ve ark., (2015) çalışmasında; çocukların en çok yapmak istedikleri sporun futbol olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tezel Şahin ve Yüksek Usta (2016) okulöncesi çocukların spor ve spor dalları hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla

çocuklara sordukları “Hangi sporu yapmak istersiniz?” sorusuna farklı cevaplar almıştır. Bu cevaplardan en yüksek olanı koşu ve futboldur. Yılmaz ve ark. (2017)’nin okulöncesi çocuklarının spor ortamı algısını araştırdıkları çalışma, çocukların genellikle yapmak istedikleri spor branşının futbol olduğu sonucu elde edilmiştir. Popüler kültürde önemli bir yere sahip olan futbolun çocuklar tarafından sevilmesinde, toplumun bu spora önem vermesi, diğer sporlara göre ulaşımının kolay olması ve sporun uygulanmasının az maliyet gerektirmesi olabilir.

Spor ile ilgili terim ve kavramların her iki çizgi filmde yer aldığı, ancak bunların çeşitliliğinin az olduğu görülmüştür. Niloya’da futbol ve basketbol sporları ile ilgili terim ve kavramlara daha sık rastlanmıştır. Özellikle futbola ait olan “ayakta ve kafada top sektirme”, “top sürme”, “pas verme”, “çalım atma”, “kaleci”, “şut atma” ve “gol” gibi kavramlar elde edilmiştir. Bu çizgi filmdeki spor branşlarının çeşitliliği dikkate alındığında, yeterli seviyede sporla ilgili kavram ve terimlerin olmadığı söylenebilir. Yılmaz ve ark., (2017) çocukların spor ortamı algısını inceledikleri çalışmada benzer bulgu elde edilmiştir. Çalışmada açık havada yer alan spor branşları daha çok belirtilmiştir. Niloya filminde yapılan sporlar açık alanda izleyiciye sunulmuştur. Kuzucuk filminde masa tenisi, voleybol, basketbol, futbol vb. spor branşlarına özgü terim ve kavramlar içermektedir. Özellikle masa tenisinin konu olarak izleyiciye sunulduğu 25. Bölümde yaklaşma vuruşları (forehand/backhand) vuruş, servis, smaç, ralli, rekabet/mücadele gibi kavramlar olduğu tespit edilmiştir. Isınma hareketlerinin spora başlamadan önce kasları uyararak açısından önemli olduğu vurgulanmıştır.

Çizgi filmlerde yer alan sporla ilgili materyallere göre “Kuzucuk” filmindeki materyal sayısı ve çeşitliliği “Niloya” dan daha fazladır. Niloya her iki cinsiyete hitap eden bir film, ancak spor çeşitliliği yetersizdir. Her bölümde farklı bir temayı içeren filmin, doğrudan sporu konu edinen bölüm sayısı düşük olduğu tespit edilmiştir. Kuzucuk filmi görsel içerikli bir çizgi film olduğundan, sözel ifadelerin eksikliği spora ait olan görsellerle zenginleştirilmiştir. Filmin sporla ilgili bölümlerinde futbol, basketbol, bisiklet, yüzme, atletizm, yelken, barfiks, taekwondo sporlarında kullanılan materyallerin sayısının fazla olduğu saptanmıştır.

Her iki çizgi film bulguları incelendiğinde; spora ait unsurlara içerikte yer verildiği saptanmıştır. Bu içeriklerin sayısının artması çocukların sporla ilgili farklı branş, materyal, değerler ve kavramlarla yüz yüze kalmayı sağlayacaktır. Çizgi filmlerin çocukların çizgi film karakterleri ile özdeşim kurmalarına katkı sağlamaktadır. Çizgi filmlerdeki kahramanları taklit etmektedir.

Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki öğretici etkisini olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çizgi filmlerde spora özgü konuların işlenmesi çocukların branşlarla ilgili bilgi ve becerilere yönelik farkındalık kazanmalarına neden olabilmektedir. Çizgi filmin kahramanın sporda başarılı bir profil çizmeleri, çocukların çizgi filmlerde konu edilen spor branşlarını sevmelerine ve olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağlayabilmektedir. Bu nedenle, çizgi filmlerde spor konusunun işlenmesi onların küçük yaşlarda spora karşı olumlu bir bakış açısı kazanmalarında etkili olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aydoğan, Y., Özyürek, A., & Gültekin Akduman, G. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının spora ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4, 103-115.
- Bluechhardt, M. H., & Shephard, R. I. (1995). Using an extracurriculum physical activity program to enhance social skills. *Journal of Learning Disabilities*, 28(3), 160-169.
- Cesur, S., & Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların tv programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19),106-125.
- Cowie, H., & Jennifer, D. (2017). Participatory methods in research with children: The scripted cartoons narrative of bullying (SCAN) drawings method. *Applied Qualitative Research in Psychology*, 101-114.
- Erdoğan, S., & Baran, G. (2008). A study on the opinions of parents regarding television watching habits of their children in the four-six age group, *The Social Sciences*, 3(3), 245-248.
- Güler, D. (1992). *Çizgi filmlerin eğitim iletişimi boyutları ve bir örnek olay çözümlemesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hamarat, D., Işıtan, S., Özcan, A., & Karşahin, H. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmler üzerine bir inceleme: Caillou ve Sünger Bob örneği. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 75-91.
- Heper, E. (2012). Sporla ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişimi. Ertan H. (Eds) içinde *Spor bilimlerine giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Küçük, V., & Koç, H. (2003). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 1-12.
- Özakar, S., & Koçak, C. (2012). Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi. *Yeni Symposium*, 50(1), 31-39.
- Özyürek, A., Özkan, İ., Begde, Z., & Yavuz, N. F. (2015). Okulöncesi dönemde beden eğitimi ve spor. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(3), 479-488.
- Rai, S., Waskel, B., Sakalle, S., Dixit, S., & Mahore, R. (2017). Effects of cartoon programs on behavioural, habitual and communicative changes in children. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 3(6), 1375-1378.
- Samancı, Ö. (2004). *Animasyonun önlenemez yükselişi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Soydan, S. B., Alakoç Pirpir, D., & Azak, H. (2017). Aggressive behaviours of 48-to 66-month-old children: predictive power of teacher-student relationship, cartoon preferences and mother's attitude. *Early Child Development and Care*, 187(8), 1244-1258.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları: İstanbul.
- Tezel Şahin, F., & Yüksek Usta, S. (2016). Okul öncesi dönemde bir uygulama örneği: Spor ve spor dalları. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(3), 200-213.
- Yağan Güder, S., Ay, A., Saray, F., & Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.
- Yazıcı, E. (2011). *Televizyon yayınlarının olumsuz etkilerinden çocukların korunmasına yönelik düzenlemeler*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel çalışma yöntemleri* (8.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A., & Güven, Ö. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin beden eğitimi dersi ve beden eğitimi öğretmeni kavramlarına yönelik algılarının çizime yazma tekniği ile incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 55-77.
- Yılmaz, A., Esentürk, O.K, Pala, Ş., & İlhan, E.L. (2017). Sports environment perceptions of preschool children. *Science, Movement and Health*, 17(2), 247-255.
- Yılmaz, A., & Pala, Ş. (2017). Resimli çocuk kitaplarında spor. 15. Uluslararası spor bilimleri kongresi özet bildiriler kitabı içinde, Antalya, Türkiye.
- Yüksek Usta, S., & Tezel Şahin, F. (2016). Çocuk resimlerinde spor. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(3), 214-227.